

นิทาน พระมหาชนก

พระเจ้ามหาชนก พระมหากษัตริย์ผู้ครองราชย์อยู่ยงนครมิลิลา เมืองหลวงแห่งแคว้นวิเทหะ ทรงมีพระราชโอรสสองพระองค์ คือ พระอริกษุชนก และพระโปลชนก หลังจากพระราชบิดาสวรรคต พระอริกษุชนกผู้เป็นพระมหาอุปราช ก็เสด็จขึ้นครองราชย์ต่อมา โดยทรงแต่งตั้งพระโปลชนก ผู้อนุชาเป็นพระมหาอุปราช ในเวลาต่อมา ได้มีเหล่าอำมาตย์ผู้ทุจริตบางคนออกอุบายให้พระอริกษุชนกเกิดความระแวงพระอนุชา โดยพากันเพ็ดทูลว่า พระโปลชนกกำลังวางแผนคิดการเป็นขบถ พระราชาทรงหลงเชื่ออำมาตย์เหล่านั้น จึงทรงให้ราชมัลลจับกุมพระโปลชนกไปขังไว้ ทว่าด้วยบุญบารมีของพระโปลชนก พระองค์จึงสามารถหลบออกจากที่คุมขัง และเสด็จหนีไปยังชายแดนได้

ครั้นเมื่อไปถึง ก็มีบรรดาราษฎรผู้ซึ่งรักภักดีต่อพระองค์พากันมาเข้าเป็นพวกด้วยเป็นอันมาก และเมื่อถึงกาลที่เอื้ออำนวย พระโปลชนกก็ทรงตัดสินใจหนีพระทัยยกกองทัพไปยังนครมิลิลา ครั้นเมื่อทัพของพระองค์ไปถึง บรรดาทหารรักษาเมืองจำนวนมากได้พากันแปรภักดี มาเข้ากับพระโปลชนก เนื่องจากเห็นใจที่พระโปลชนกถูกจับไปขังไว้โดยไม่ยุติธรรม เมื่อพระอริกษุชนกทรงทราบว่าพระอนุชายกทัพมาชิงราชสมบัติ และได้มีเหล่าไพร่พลจำนวนมากไปเข้าด้วย พระองค์ตรัสสั่งพระมเหสี ซึ่งกำลังทรงครรภ์แก่ ให้ทรงหลบหนีเอาตัวรอด ส่วนพระองค์เองทรงยกทัพออกทำสงครามกับพระอนุชาจนสิ้นพระชนม์ในสนามรบ

พระโปลชนกจึงทรงได้เป็นกษัตริย์ ครองนครมิลิลาสืบต่อมา ฝ่ายพระมเหสีของพระอริกษุชนก ได้เสด็จหนีไปยังเมือง กาลจัมปาละ โดยระหว่างทางพระอินทร์เสด็จลงมาช่วย โดยทรงแปลงกายเป็นชายชรา ขับเกวียนพาพระนางเสด็จไปยังยังเมืองนั้น และให้พระนางนั่งพักอยู่ในศาลาแห่งหนึ่งภายในเมือง บังเอิญพราหมณ์ศิลาปราโมกษ์เดินผ่านมา เกิดความเอ็นดูสงสาร จึงรับพระนางไปอยู่ด้วย และอุปการะเลี้ยงดูดุจเป็นน้องสาว ไม่นานนัก พระมเหสีของพระเจ้าอริกษุชนกก็ประสูติพระโอรส ทรงตั้งพระนามว่า มหาชนกกุมาร ตามพระนามของพระอัยกา

วันหนึ่ง มหาชนกกุมารได้ชกต่อยกับเพื่อนเนื่องจากถูกล้อเลียนว่าเป็นลูกไม่มีพ่อ มหาชนกกุมารพยายามถามความจริง พระมารดาจึงตรัสเล่าเรื่องทั้งหมดให้ทราบ พระองค์จึงตั้งพระทัยว่า เมื่อเติบโตใหญ่ก็จะเสด็จไปเอาราชสมบัติเมืองมิลิลากลับคืน

ครั้นเมื่อพระมหาชนกกุมารเจริญวัยเติบโตใหญ่ พระองค์ก็ตรัสแก่พระมารดาว่าจะไปล่องเรือสูตินแดน สุวรรณภูมิเพื่อทำการค้าสะสมทุนรอน และกำลังคนเพื่อชิงเอาราชสมบัตินครมิลิลากลับคืน พระมารดาจึงทรงนำเอาทรัพย์สินมีค่ามาจากมิลิลา ๓ สิ่ง คือ แก้วมณี แก้วมุกดา และแก้ววิเชียร เพื่อเป็นทุนล่องเรือไปค้าขายที่สุวรรณภูมิ ในระหว่างทางเกิดพายุใหญ่ โหมกระหน่ำอย่างรุนแรงจนเรือจะล่ม บรรดาลูกเรือต่างหวาดกลัว และร้องคร่ำครวญหนีตายจนเกิดโกลาหล ฝ่ายมหาชนกกุมารนั้น เมื่อทรงทราบว่าเรือจะจมแน่แล้ว ก็เสวยอาหารจนอิ่มหนำ จากนั้นทรงนำผ้ามาชุบน้ำมันจนชุ่ม แล้วนุ่งผ้านั้นอย่างแน่นหนา ครั้นเมื่อเรือจมลง เหล่าพ่อค้าและกะลาสีเรือทั้งปวงก็จมน้ำกลายเป็นอาหารของปลาและเต่า

ส่วนพระมหากษัตริย์ทรงแหวกว่าย อยู่ในทะเลถึง ๗ วัน นางมณีเมขลา เทพธิดาผู้รักขามหาสมุทร เห็นพระมหากษัตริย์ ว่ายน้ำอยู่เช่นนั้น จึงสนทนาแลกเปลี่ยนกัน จนนางมณีเมขลาเข้าใจในปรัชญาของการบำเพ็ญวิริยบารมี นางมณีเมขลาจึงช่วยอุ้มพระมหากษัตริย์ ไปจนถึงฝั่งเมืองมิลิตา ยามนั้นที่นครมิลิตา ฝ่ายพระเจ้าโปลชนกทรงประจวบหน้า พระองค์ไม่มีพระโอรส มีแต่พระธิดาพระนามว่า สิวลี พระโปลชนกทรงรู้ว่าพระองค์ใกล้สิ้นพระชนม์แล้ว จึงตรัสสั่งอำมาตย์ว่า ผู้ใดสามารถไขปริศนาขุมทรัพย์ได้ก็ยกบ้านเมืองให้แก่ผู้นั้น ในที่สุดหลังจากพระเจ้าโปลชนกสิ้นพระชนม์ลง บรรดาเสนาข้าราชบริพารจึงตั้งพิธีเลี้ยงราชรถ ราชรถได้มาหยุดอยู่หน้าศาลาที่พระมหากษัตริย์ทรงประทับอยู่ พระองค์ทรงไขปริศนาได้ทั้งหมด ผู้คนจึงพากันสรรเสริญปัญญาของพระมหากษัตริย์ ก่อนจะอัญเชิญพระองค์อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงสิวลี และขึ้นครองราชย์สมบัติแคว้นวิเทหะ พระมหากษัตริย์ทรงครองราชย์ด้วยความผาสุกมาโดยตลอด เนื่องด้วยทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ต่อมาพระนางสิวลีประสูติพระโอรส ทรงนามว่า ทีฆากุมาร ครั้นเมื่อเจริญวัยขึ้น พระบิดาทรงโปรดให้ดำรงตำแหน่งมหาอุปราช

อยู่มาวันหนึ่ง พระราชามหาชนกได้เสด็จอุทยานทอดพระเนตร เห็นมะม่วงต้นหนึ่งมีผล ต้นหนึ่งไม่มีผล โดยต้นที่มีผลนั้น ผลมีรสชาติอร่อย พระองค์ได้ทรงชิมและตรัสชม ทั้งทรงตั้งใจว่าจะกลับมาเสวยอีกครั้งในยามเย็น ทว่าเมื่อทรงออกจากพระราชอุทยานไปแล้ว มะม่วงต้นที่มีผลรสชาติดีก็เสียหายจนหมด เพราะผู้คนพากันมาโค่นเพื่อเอาผลมะม่วง ส่วนต้นที่ไม่มีผลยังอยู่รอดได้

เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงทราบเรื่อง จึงทรงคิดได้ว่า ราชสมบัติ ก็เปรียบเหมือนต้นที่ไม่มีผลที่อาจถูกทำ แม้จะไม่ถูกทำลายก็ต้องคอยระแวดระวังรักษา ให้เกิดความกังวล พระองค์ประสงค์จะทำตนเป็นผู้ไม่มีกังวลเหมือนต้นที่ไม่มีผล แต่ก็ไม่ทรงทำเช่นนั้นเพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของพระราชาก็จะทำให้สังคมอยู่รอดพ้นก่อน ทั้งนี้เนื่องด้วยเพราะผู้คนในสังคมยังขาดสติปัญญาเห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้า ดุจดั่งผู้ที่ทำลายต้นมะม่วงเพียงเพราะต้องการผลมะม่วงโดยไม่คิดเก็บไว้กินในวันหน้า

เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงคิดดังนั้นแล้ว จึงให้ผู้รู้วิชามาทำนุบำรุงต้นมะม่วงด้วยหลักวิชาการทางการเกษตร และจัดตั้งสถานศึกษาชื่อ ปุทธะเลยมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างคนผู้เป็นคนดีมีสติปัญญาให้แก่สังคม เพื่อสังคมจะได้เจริญรุ่งเรืองและดำรงอยู่อย่างผาสุกสืบไป